וואַרשעווער שריפטן

1926/1927

אַרויסגעגעבן דורך דעם ליטעראַטן-קלוב ביים פאַריין
פון יידישע ליטעראַטן און זשורנאַליסטן אין וואַרשע

15/1372

די פונקציע פון קבלה

① אַ קאָנטעקסט פֿאַר דער יידישער סימבאָליק

② אַ קאָנטעקסט פֿאַר בולטער דראַמאַטיק

③ נייע אַלעגאָרישע מעגלעכקייטן פֿאַר וועלטלעכן שרייבער

צייטלין און נסתר

קעגן נאַטוראַליזם און קינסטלערישע רעוואָלוציאָנערן

היסטאָריש-משיחישע טעמעס:

קולבאַק און צייטלין: יעקב פֿראַנק

לייוויק: דער גולם (1920)

דער ניטשיאַנישע צוגאַנג צום משיח-ברענגער

עפּיגראַם צום לעצטן נוסח

חטא - אלופו של עולם מסתתר בתוכו (בעש"ט)

מצווה הבאה בעבירה

דעקאַדענט פֿאַר וואָס לילית, ניט אשמדאַי, איז דאָ געוואָרן די צענטראַלע געשטאַלט

1

צען אויף אַ באַרג

אַ געפגרט איי
מיט אויערן ווי פאַרלייגטע רודערס —
אַ באַרג אין מדבר.

אויפן באַרג אין מדבר —
ניין,
הויכע ניין.
עפּעס דאַרף דאָ זיין
עפּעס ווילן דאָ די ניין
און דער צענטער?

דער צענטער איז דילה-רינה.
שטילער פאַר אַלע שטייט ער.
בראש פון אַלע וואַרט ער,
אַ גרייטער.

ביינער פון געשטאָרבענע מלאכי-שרת —
זיינע הענט.
זיינע תפילין — אַ רייטוואָגן.
איינגעשפּאַנט אין רייטוואָגן — אַן עקשן אַ של־ראש.
זעט אויס דער של־ראש ווי דער אויבערשטער האָן,
וואָס אַז ער שטעלט זיך פליגל פּאַטשן אויבנאָן —
ווערט אונטן טאָג.

דרייסיק טעג
שטייט אַזוי דער שטאַרסטער פון של־ראשן.
און גאָרנישט.
און גאָרנישט.

זיי שטייען, די ניין, ווי ליידיקע בעטלערשע היטלען,
וווּ קיינער וואַרפט נישט אַריין קיין גראָשן.

דרייסיק טעג געפאַסט.
דרייסיק טעג געמאַכט צירופים.
אין גרויסע פּרצופים
פון אייזערנע וואָלקנס
שטעקן זיי אויגן אַריין ווי קינזשאַלן.
בינהס חוט־השדרה גיט אַ ציטער,
די מיטלסטע זייל —
וויל פאַלן!
און זי פאַלט נישט פאָרט.

לענדער אויבערשטע
פינגערן פון קעגנאיבער,
ווינקען אָפּ און פאַרשווינדן.
מצרים־הינט קומען צולויפן,
בילן אָפּ און אַנטלויפן.
אַלץ ווי פריער! די וועלט
שטייט אויף איין אָרט.

די ערד האָט אָנגעטון אויף זיך אַ באַרג
דער באַרג האָט אָנגעטון ניין יידן מיט דילה-רינהן
די יידן האָבן אָנגעטון אויף זיך טליתים.
די טליתים וויינען.
ער קומט נישט.

זאמדן לעבן אויף,
קומען־צו צו זיי אויף אַלע פיר,
קוקן בעטנדיק ווי געלע הינט —
און שטאַרבן ווידער.

עקדישן פינקלען אויף ווי שפיגלען, שטעלן זיך אויף,
גרויסע עקדישן.
שטעלן זיך אויף און לייגן זיך שלאָפן צוריק.
כשיח קומט נישט.

2

ערד און ערוה

דרייסיק טעג אזוי.
אויף דעם איין און דרייסיקסטן טאָג —
שאַ, סמאלטע פאָרט!

אַ באַרג האָט זי זיך אויפגעשטעלט
קעגנאיבער דעם באַרג פון די צען,
אַ באַרג — אַ שווימענדיקע מויער,
אַ באַרג, וואָס רוקט זיך צו,
אַ באַרג, וואָס רוקט זיך אָפּ.
ווי אַ קעמל זעט איר באַרג אויס,
ווי אַ קעמל באַהאָנגגן מיט די טעפּיכער פון דמשק.

הויך און נאַקעט שטייט זי,
בלענדט מיט אירע גרויסע פיס
און מאַכט פאַמעלעך שאָקלען
אירע בריסט —
צוויי לענגלעכע שמאָלהאַלזיקע לאָגלען

באַקן זענען סמאלטעס היפטן,
קיילעכדיקע, געוואַשענע.
אירע היפטן זענען קיל ווי פרילינג־שטערנס.
עס וואַקסן די קושאַקעס פון אירע האָר —

אירע האָר האָבן מיילע
סמאלטעס האָר זענען דורשטיס —
זיי זידן ווי מדבר־זאַמד

מיט פינגער צען
גיט זי, לילית, אַ פאַך אַנטקעגן —
ליכט! בלוט! פליגלען!
ערד! ערוה! רעגן!
קושן! פרויען־האָר! סדום!
תהום!

דילה־רינה —
צום באַרג געשמידט די פיס,
ער איז
דאָס געפענגעניש, דער געפאַנגענער אין די קייטן.

קאָפּ דילה־רינהס — אָפּגעקערט, אַרויפגעשרויפט.
באָרד און של־ראש — צו די וואָלקנס.
וואָלקנס רירן זיך נישט.
ווערן אייזע נער.
קאָפּ רירט זיך נישט
דילה־רינה איז באַרג אויף אַ באַרג.

אים העלפן די תפילין־באַפּאַנצערטע ניין.
יעדער איינער גייט צראָפּציען אַ ספירה
אויפשפּונטן אַ פּאַס מיט הויכן חיין.
יחודים־שפּיזן הויבן זיך,

אותיות ווי וועלף

ברומען אַרויס פון די נאָרעס,
צירופים פונם שם

נעמען זיך ביי הענט אָן,
גלגלים
קויקלען זיך הויך איבער אלעם.

הויבט לילית אָן:
„ווער מיין מאַן, דו ריינער דילה־רינה!
באַהעפט זיך מיט מיין טרייפקייט, מיט מיין בלוט, מיט מיין נידה —
און איך ווער אַ ריינע!
אָ האַר,
מיין וידוי
הער!
חער
קען מיר נאָך געפעלן אזוי חי דו!
חו
זאָל טומאה גיין, אַז נישט צו קדושה!"

(די ביין אין זיך אריין: „חצופה!
אַ מויל אָן בושה!")

„לעש
מיין ברענענדיקן יש
און טויט מיך דורך באַהעפטונג!
דיין ריינקייט איז מיין האָפנונג —
איך בין אינגאַנצן עפנונג;
דו אליין נאָר
קענסט מיך לעשן —
דו איינער!"

דילה־רינהס חוט־השדרה־בוים וואַקלט זיך.
באַפעלט דער של־ראש פון אויבן קורץ:
„גלייך!"
אויבן אויפן בוים זיצט קאָפ —

א פויגל פון אייזן.
בוים דערלאַנגט זיך אַ דערמאָן.
קריגט מורא פאַרן פויגלס אייזן.
פאַרשטייפט די צווייגן־הערנער, גלייכט זיך.

און פלוצלינג ווייזט זיך
דאָס משיחל אין גלאָז.

3

דאָס משיחל אין גלאָז

משיח דער נישט־געבוירענער זיצט אין גלאָז,
אין אַ גרויס גלאָז
פול יצירה־וואַסער בלאָס
און בליצן ווי די שווערדן.

אָן שיעור־קומה זיצט ער,
אַ קינד אַ נישט־געבוירנס און אָן אָרעמס,
אַ נאַס אָנאויגיק קעפל,
און וואַרט צווישן די לויפנדיקע בליצן,
אין מיטן וואַסער.

אינדערווייטנס שווימט דאָס גלאָז,
אונטער די אייזערנע וואָלקנס שווימט עס,
גייט אויף און אָפּ ווי אַ שיפל,
מאַכט מיט זייטן ווי אַ פישל.

צוויי בערג: אויף איינעם — לילית,
אויף דעם צווייטן אַנטקעגן — די צען,
און פונדערווייטנס דאָס קינד אין גלאָז
האַרט אונטער אייזערנע וואָלקנס.

זאָגט דילה־רינה: „איך פריי זיך."
זאָגט דילה־רינה: „ליכט איז צו מיר,
ער ווערט שוין אָנהויב —
אָט איז ער דאָ — נישט געבוירענערהייט!"

די תּלמידים זאָגן: „ מיר שטייען גרייט!
אַ רגע און אַ צווייטע —
מיר שטייען גרייטע!
אַ רגע און אַ צווייטע —
איז אויס סיגופים!
ציען מיר ס׳גלאָז צו
מיט צירופים!
משיח דאָס קינד וויל ברעכן ס׳גלאָז,
וויל אַרויס פון גלאָז —
האָט עס קיין אָרעמס נישט.
וועלן מיר שענקען אָרעמס אים,
אים געבן פּרצוף" —

דאָס קינד משיח שאָקלט מיטן בלינדן קעפּל.
דאָס גלאָז קלינגט.
אַן אייזערנער וואָלקן צולאַכט זיך.

דילה־רינה זאָגט: „אָט זענען מיר
אַ מנין העכסטע שוועלן,
העכסטע צען אויף דעם העכסטן באַרג,
און מיר וועלן
אַרויסנעמען דאָס קינד פון גלאָז
אָן טרייפער טראַכט פון אַן אשה
אָן אומריין בלוט פון אַן אשה

„משיח, דו דאַרפסט נישט געבוירן זיין —
וואַרט, אָט נעמען מיר דיך אַרויס!

מיט בלויזע תּפילות —
פון גלאָז אַרויס!
אָן גלגול־מחילות
דורך בלוט און טראַכט!"

לילית הערט און לאַכט.

4

אַ האַרץ דאַרף בלוט.

לילית דערלאַנגט אַ שפּרונג,
איר באַרג דערלאַנגט זיך אַ רוק,
איר פינגער דערלאַנגט אַ ווונק —
זי פאָרט צו דילה־ריינהן.

דילה־ריינה הויבט די הענט.
מיט די פינגער טריפט ער אויס,
ווי פון אַ קריגל,
טראָפּ נאָך טראָפּ, נקודותוויז,
די לענדן פון אַן עיגול
אַרום זיין באַרג.
לויפט ווי אַ וועוורקע
דער יונגער ראָד,
מוז לילית פאָרן אויף צוריק,
שטייט ווידער פון אַנטקייגן,
עלענד ווי אַ זונה
וואָס מען האָט פאַריאָגט פון שטאָט.

עיגול איז דאָס האַרץ דער וועלטס,
און דילה־רינה — אין מיטן האַרץ,
ער און תּלמידים אין מיטן האַרץ.

לילית זינגט: „אַ האַרץ דאַרף בלוט,
אַ האַרץ מוז אָפּשטאַרבן אָן בלוט —
און איך בין בלוט".

לילית זינגט: „געבוירט דאַרף בלוט,
משיח מוז געבוירן זיין.
איך בין דאָס שענסטע ווייב, מיין יוסף,
דו — פון מאַנסבילן דער ריינסטער.
מיר ביידע — פרוכט און קווייט!
זיי דו מיין מאַן — און לאָמיר ס'קינד
געבוירן זאַלבעצווייט!"

דילה־ריינה זאָגט: „צי זעסטו נישט
בלינדע דו, דו זינדיקע?
דאָס קינד משיח איז שוין דאָ,
מיר נעמען עס אַרויס פון גלאָז,
און גאָט וועט זיך דערבאַרעמען,
מירן עס דערוואַרעמען,
דאָס גוטע קינד וועט אויסוואַקסן" —

מאַכט לילית: „גראָז!
און אייטל לופט!
עס וועט פאַרגיין ביים ערשטן בלאָז".
זינגט לילית: „ס'איז דיין חלום נאַר
אייער אַלעמענס חלום איז'ס.
עס וועט פאַרגיין, אָן רוק, אָן לענד,
אָן קאָפּ, אָן הענט,
אַן אַנדראָגינוסל איזס

און ווי אַ פרעשל שטאַרבט עס אָפּ

„איך, לילית, בין משיחס מאַמע
אין אויפן פאַטער זייבעם וואַרט איך,
און צום פאַטער גלוסט איך
!

וואָס זאָל אויפריגלען דעם ריגל
פון מיין טראַכט,
פון מיין נאַכט.
בלאָז אַוועק דעם עיגול, יוסף,
עס אַוועק דעם עיגול!"

5

גלייך, שטייף, טיפער די טליתים!

אונטער די וואָלקנס שווימט דאָס גלאָז,
וואַסער, טרויער, בלינדע בליצן.

ווי לאַנג וועט עס דאָרט זיצן?
ווי לאַנג וועט ס'בלינדע קינד דאָרט זיצן?

דאַווגט!" — האָט באַפוילן דילה־רינה.
זיי דאַוונען — און דער עיגול לויפט.

לילית פאָרט צו צום עיגולס שוועל,
קאָן נישט אַריבער און פאָרט צוריק.
פון אומגעדולט ווערן די היפטן געל,
עס ברעכט זיך דאָס קלאָרע גענוק.
עס לאָזן די בריסט אַראָפּ די קעפּלעך
און קוקן צו די גרויסע פיס.
די גרויסע פיס, די ליכטיקע, די גלאַטע,
ווערן מאַט:
פיס גרויסע, מאַטע
ווי מאַטע לאָמפּן;

דאָס גלאָז שווימט, דאַכט זיך, צו די צען —
און גאָרנישט!
פון דערווייטנס בלויז צו זען!

די גאולה דאַרף קומען פֿון אינעווייניק, פֿונעם מענטש גופֿא

גענטער ווערט עס אויף אַ האָר נישט!
דאָס קעפּל דאָס נאַסע
הענגט אַזוי הילפֿלאָז אין וואַסער —
נישט גוט, נישט גוט!
די בליצן זענען עפּעס מבשר —
נאָר וואַסער איז נישט בלוט!

פֿאַלשע בליצן!
באַלייכטן גאָרנישט! אַלץ פֿאַרווישט!
נישט צו זען די ברעמען דעם קינדס,
דאַכט זיך ברעמען, דאַכט זיך — נישט!
אויגלעך — נישט געשניטן!
אַ קעפּל בלינד
ווי אַ שאָטן,
און וואַקלט זיך, ווי אין ווינ
אַ פּלויט,
נישט געלעבט, נישט טויט!

דער עיגול אָבער לויפֿט פֿולאויגיק,
לויפֿט פֿולאויגיק און קלוגקייטלעכדיק,
רעדט פֿולמיילעכדיג
און זאָגט אַזוי:
„מיין קאָפּ איז עק ביי מיר,
מיין עק איז קאָפּ ביי מיר.
איך בין מיר איך.
קיילעכדיק בין איך ווי דער פֿליך
אויפֿן קאָפּ פֿון עלטסטער חכמה.
איך בין פֿאַרשלאָסן און גיי כסדר,
כסדר, כסדר,
פֿון זיך צו זיך אַ קלוגן גאַנג.
בין איינאַוונזעלביק און דאַרף נישט קיין קליידער.

„כ'גיי — און גיי נישט פֿון זיך אַרויס,
גיי — און גיי נישט אין ערגעץ אַריין,
און פֿון מיר זאָלט איר זען, און ווי איך זאָג איר זיין,
איר העלפֿערס ניין,
תּלמידים-וואַרטערס!
נישט גייט אַרויס און נישט גייט אַריין,
צו די פֿינגער שמידט-צו די פֿינגער,
צו די אויגן בינדט-צו די אויגן,
צו די פֿיס קניפּט-צו די פֿיס —
און אַזוי וועט איר משיחן
אויסדאַוונען, אויסוואַרמען, אויסמשיחן.

„נאָר נישט איילנדיק! נאָר נישט איילנדיק!
כּדי עק מיט קאָפּ צונויפֿבינדן,
אָט ווי איך,
איז גענוג צו ווערן קיילעכדיק.
קניפּט זיך צו צו זיך אַליין,
אָט ווי איך,
וועט איר צוציען דאָס גלאָז
מיט משיחן דאָס קינד
גלייך צו זיך
גלייך צו זיך,
טוט זיך שטאַרקן!
גלייך, פֿעסט, שטאַרק, די קאַרקן!
לייגט, יהודים,
אויף דעם וואָגשאָל פֿון יחודים
אַלע ספֿירות!
און זייט ממשיך מער המשכות,
ווייל די שכינה איז אין קלעם,
און דעם שם
מיט די צוויי-און-צוואַנציק אותיות
צעט פֿונאַנדער,

ציט פונאנדער!
וואָרים ס'לויערט דער נסיון!
רק געדאַווענט! און אָן ריר!
ציילט צירופים אין דער שטיל!
איינס, צוויי —
דריי, פיר —

„צענמאָל צוגעקניפּטער — דו!
דו, דילה־רינה!
אויף דיר קוקט לילית די שרעקלעך־שיינע
פון קעגנאיבער.
ליגן רעדט זי, די אשה־סוטה,
וויל דיך נאָר פאַרפירן, יוסף,
וויל דיך מאַכן פאַר אַ חוטא!
וואָס דאַרף די נאַכט ביי דעם באַגינען?
וואָס קען באַגינען ביי נאַכט געפינען?
מיט א י ר וועסטו גאָרנישט געבוירן!
משיח איז שוין דאָ אין גלאָז" —

טיף און טיפער ציט אַראָפּ
דעם טלית יוסף דילה־רינה.
פון אונטערן טלית פרעגט ער דומפּ:
„תּלמידים־אַפּוואַרטערס, וואָס איז עס?
שטייט אַ הויז — אַן אַלטס און אַ לאָטס.
פּיפּסט אַ הונגעריקע מויז
אין יענעם הויז ·
וואָס איז עס?"

ענטפערן די וואַרטערס גיין,
די שטאַרע, בערדיקע ריזן ביין
„קראַנק און אַלט איז דער מענטש, גאָטס הויז,
לילית פּיפּסט אַ מויז־ליד אויס

איר געזאַנג איז פּייף פון אַ מויז —
דאָס איז עס!

„נאָר וואָס איז מער?
אונזער געדולד — צי איר געפּייף?
גלייך! שטייף!
מיר העלפן דיר! מיר העלפן דיר!"

6

טענהט די אָרעמע לילית

זאָגט די אָרעמע לילית,
לילית די נישט־פאַרשטאַנענע,
לילית די נישט־פאַרנומענע,
די נישט־גענומענע:

„מיין מאַן האָב איך פאַרלאָזן
און צו דיר געקומען —
שטויסטו מיך אַוועק,
דו מיט דיינע פרומע.

„אז איך האָב דערהערט
פון דיר און דיינע לייט
ווי איר שטייט אַזוי
זאַלבעצענט און וואַרט
אויף משיחס קומען —
האָב איך נישט געקלערט
און צו דיר געקומען".

„שטומען!" —
באַפעלט דילה־רינה פון אונטערן טלית.

זאָגט לילית: „איך קען נישט
אשמדאי, דעם אַלטן קונצנמאַכער,
מיט אַלע שדים שוין אויספּאַרראַטן,
אויסגעזינדיקט
מיט אַלע יונגלעך די פּופּצניעריקע,
וואָס זעען קרי אין די נעכט, —
און פרעג: צי איז געהיילט מיין תאווה?
וואָס מער איך האָב געזינדיקט, יוסף,
אַלץ מער האָט מיין תאווה געאייטערט,
וואָס מער מיין תאווה האָט געאייטערט —
אַלץ קנאַפּער האָט געזעטיקט מיך
זייער אַלעמענס לייב,
וואָס קנאַפּער מיך האָט געזעטיסט זייער לייב —
אַלץ מער האָב איך באַגערט
צו אַ לייב אַזאַ ווי דיינעם,
צו אַ לייב ווי ווייראויך ריין.
ווונד און אָפּגרונט בין איך,
ווונד און אָפּגרונט שטיי איך דאָ פאַר דיר —
וואָס היילסטו נישט מיין ווונד,
מיין אָפּגרונד וואָס פאַרשיטסטו נישט
די הענט באַהאַלטסטו,
די הענט, וואָס דאַרפן מיך היילן?
אין טליתים ווי איז היילן
פאַרקריכט איר!

„אויב איר זייט הייליק ·
וואָס באַהאַלט איר די געזיכטער?
אויב דו ביסט הייליק —
וואָס שרעקסטו זיך פאַר טומאה, דילה־רינה?
וואָס נעמסטו מיך נישט אין דיין האַנט אריין,
וואָס פירסטו מיך נישט אין דיין לאַנד אריין,
דאָס לאַנד דאָס שטילע, ריינע?...

„דאָס קינד משיח! לאַנג
וואַרט איך, לילית, אויפן קינד
און — אויף מיין פאַרשווינדן!
ווילאַנג איך האָב דאָס קינד נאָך נישט —
פאַרשווינד איך נישט,
קען איך נישט פאַרשווינדן!"

איר רעכטע ברוסט
נעמט זי אין דער רעכטער האַנט.
ווי אַ קינדס אַ קעפּל,
ווי אַ קינדס אַ יתום־קעפּל,
איז די ברוסט ביי איר אין האַנט.
קוקט זי
שטילערהייט,
רעדט זי
אַזוינע שטילע רייד:

כ'נעם מיין ברוסט
פאַר אַן עדות פון מיין פּיין.
ציטערן מיר די פינגער פון די פיס —
זעסטו נישט.
זענען אומעטיק מיינע בריסט —
קוקסטו נישט.
אין מיר
ליגט דאָס קינד דאָס נישט־געבוירענע ·
און דאָס נפלע אין גלאָז —
דיין נ ס י ו ן איז עס, יוסף!
דיין נסיון איז נישט לילית,
לילית איז דיין אמת ווייב.
אָן מיר איז גאָרנישט, יוסף!
איך בין
ג ע ש י ק ט צ ו ד י ר פ ו ן ג א ָ ט!" —

„דו—געשיקט צו מיר פון גאָט!
שטעקט אַרויס דעם קאָפּ פון טלית
דילה-רינה,
קוקט פאַרחידושט,
און די ביין
שוידערן פלאַמענדיק אויף,
הויבן פויסטן ווי די שטיינער:

„שווייג, מכשפטע!
שווייג, לעסטער־ווייב!
זונה, שווייג!"

ז

סמאל שמאַטע.

סמאַל איז אַוועק צו קליינע שדיכעס
מיט שטייפע בריסטלעך ווי די קאַשטאַנעס,
מיט שמאַלע געזעסן.
ער זינדיקט מיט זיי זיינע אַלטע דערעסענע זינד,
דערנאָך גרעבצט ער אָפּ ווי נאָך אַ שלעכטן עסן,
קלאַפּט אויס די באָרד אויפן ווייסן ווינט —
עך, עך,
ווי נעמט מען יאָרן, די באָרד איז גראָ —
און רעדט צו זיך משוגעוואַטע:
„שמאַטע דו, שמאַטע!
פאַרגעס די לילית, שלאַק, פאַרגעס!
נישטאָ מער, אַלטיטשקער, נישטאָ!
אַוועק צו די לייט אויפן תפילה-באַרג,
אַוועק צו חברה תפילהוואַרג,
און קומט נישט צוריק, כאַטש צרייס זיך אויף שטיקער

ווען ער איז שכּור —
לאָקערט ער ביי פלויטן, כאַפּט אָן אין פאַרביילויף אַ ציג,
טייטלט איר אין די גלאַנציק-שמוציקע
בלאָטע-אויגעלעך אַריין: „צוריק!"
און שליידערט זי אויף הינטערווייַלעכץ בייז אַוועק,
ווי שמשון — די אייזלשע באַק.

אין שטיין-פאַרחתמעטער געהיימער הייל
פאַרקריכט ווי אַ רעגנוואָרעם אשמדאי,
לעשט אויס די ליכט פון גאָלדענעם אייל,
קויבערט זיך צונויף,
פאַרמאַכט די אויגן און גיט אַ לויף
מיטן זכּרון
צו ליליתן און צו איר לייב דעם קלאָרן.

ווער האָט געקאָנט זיך ריכטן!
אַן אויסטערלישע זאַך געשיט!
אַ דילה-רינה אָנגעשטאַנען,
מענטשן אויף אַ באַרג
ווילן אַראָפּברענגען ליכטן —
און לילית אין דער מיט!

גיין צו איר! זי וועט פאַריאָגן,
הייסן לויפן ווו אויגן טראָגן —
חיות נישט זיכער!

ליגט ער לילית-לעכציק, פּרעפּלט: לילית, ליליתל!
לי—לי, לילית!"
און שטיל איז,
חי עמיצער וואָלט אָפּגעדאַוונט זיינע לעצטע תפילות,
און וואָלט געשטאָרבן,

און וואָלט נאָכן טויט אויף שפּיצפינגער געקומען צו גיין
מנחם-אָבל-זיין זיך אליין.

8

זי גייט שוין

די שעה פון רחמים איז אראָפּ.
די וואָלקנס איבערן באַרג
שאָקלען זיך ווי זיפּן.

די שעה פון רחמים איז אראָפּ —
און ווינטן מיט פרישע ליפּן,
ווינטן מיט צופּלאָשעטע בערד,
קומען פון הימל אויף דר'ערד
אי קעניגלעכע לויפערס.
ווי לויפן ארום דעם באַרג
מיט ליפּן ווי פייפלען

די שעה פון רחמים איז אראָפּ —
צו וועמען?

לילית זאָגט: צו מיר.
דילה רינה זאָגט: צו אונ

דילה רינה זאָגט: „אָט זיבן מיר!
אָט קריגן מיר
דאָס קינד פון גלאָז אַרויס.
דאָס קעפּל —
ס'וואָר, עס האָט א לאַך-געטאָן.
זיך א קער, א ווענד געטאָן!
צוביסלער! צוביסלעך!

בלייכן זיך ווי לייז
די ביין,
די הויכע ביין,
און זאָגן:
„אויסשפּראָצן וועלן הענט ביים קינד,
הענט ביים קינד און האָר ביים קינד —
און פיסלעך! און פיסלעך!"

לילית זאָגט: „א וווּנדער —
נישט יענץ וווּנדער, וואָס דו מיינסט!
איך האָב געוויינט,
איך האָב צו איר געבעטן.
זאָל זי מיין עדות זיין,
זאָל זי אליין דיר זאָגן.
אָ הער, עס שמעקט
מיט טייך און מיט פּאַרטאָבן,
מיט טרויב,
מיט יונגער טויב,
מיט היי אויף לאָנקעס!
נישט אַנדערש, אַז דאָס שטאַמט פון איר,
נישט אַנדערש, אַז דאָס גייט זי שוין
און קומען וועסטו באַלד צו מיר
פון די וועגן, ווי די בלאָנקעסט!"

9

מאַך הייליק שלאַנגען

שיינען וואָלקנס מיט נייער שיין.
עפּעס שניידט זיך איז די אַריין,
שוימט, שוימט —

און פייערט ארויס,
זייערט ארויס ווי ייִנגער וויין

ליכט.
ליכט-טראָפּנס ריזיקע, בלאַנקע, זיסע,
פון ברעג פון הימל הענגט אראָפּ
די מטרוניתא.
זי וויגט זיך ווי אויף אַ קייט:
שטעלט אויף די הענט ווי בלומען-בעכערס,
מאַכט שאָרכן ס'קלייד

זיבן רעדער שיין
רינגלען זי ארום,
רעדערן זי איין.

דילה-רינה קניט.
די תּלמידים קניען.
לילית גליט.
אירע אויגן פליען.

ווי אַן אָוונט-זון
מיט ים, דעם חתן, אונטערן אָרעם
נאָך דער געשטעלטער לבנה-חופּה
אַ מינוט פאַרן שלאָפנגיין —
אויסזען פון דער לילית!

ווי דורך אַ שפּיגל
קוקט די מטרוניתא
פון די קניערס אויפן עיגול,
פון עיגול אויפן קינד אין גלאָז
פון קינד צוריק לילית.

אצילותן —
הויך איבער העכערס —
שאָטענען איבער איר
מיט איבערוועלטישע פּעכערס

זי זאָגט: „אויב דו וועסט ווערט זיין
וועסטו דערהערט זיין!
שטיי אויף!
שטייט אויף!"

שטעלט דילה-רינה זיך אויף,
נאָך אים די ביין.
ער זאָגט: „איך הער!"

די מטרוניתא גיט אַ וואָרף
אַ ראָד אַהין, אַ ראָד אַהער
לייגט די רעדער אויס צופוסנס,
ווי זיבן הינט,
הינט רעגנבויגענע,
און די הענט אירע געהויבענע
פאַרשטעלן ס'פּנים איר
ווי זי וואָלט שבת-ליכט געבענטשט,
און צו דעם מענטש,
וואָס וויל משיחן און שטייט שוין גרייט,
גייט
איר וואָרט אַזוי:

„ביסטו הייליק —
גיי מאַך הייליק שלאַנגען!
און הער נאָר, הער:
נישט איך בין, מענטש, אין גלות" —

— סאָ װער ?
סאָ װער ?

דילה־רינה האָט געפרעגט
די לילית האָט געלױכטן,
מטרוניתא האָט געזאָגט :

„דאָס װײַב, װאָס דיר אַנטקעגן —
לילית איז אין גלות.
װילסט משיחן —
מוזטו אױסלײזן
נישט מיך, נאָר זי !"

— „אָ ט ד י ?
און דאָס קינד אין גלאָז אַנטקעגן ?"

— „דאָס קינד אין גלאָז איז גאָרנישט —
משיח קומט דורך בלוט !
װאָר האָט זי געזאָגט —
געשיקט איז זי פון גאָט !
נעם זי אַרײַן אין עיגול,
געבױר מיט איר דאָס קינד !"

שכור פּלאָנטערט זיך
דאָס גלאָז אונטער די װאָלקנס
װי צום אױסגליטש גרײט.
מיט קרומע צײן
לאַכן בליצן,
דאָס װאַסער שמײכלט
װי דורך געװײן —
און ס'װערט קלענער װי אַ טרער
דאָס משיחל אין װאַסער.

זי גיט די אַקסלען אָפּ דעם װינט,
אַ װאָלקן כאַפּט זי אָן בײם קני;
אײנס, צװײ — און זי
פאַרשװינדט.
הימלען נעמען זי אַרײַן.
זיבן רעדער װי זיבן הינט
לױפן איר נאָך און בילן ליכט,
און װאַרפן פאַרב,
און אױס — נישטאָ.
נאָך זײ
שלעפּט זיך אַװעק, װי אַ לאָמער פױ־
דאָס װאַסער־בלױע בליק־גלאָז.
װאָלקנס װערן פאַרשלאָסן.
װידער אײַזן.
דער באַרג פון צען — פאַרלאָשן.
בלױז לילית ברענט,
װי אַ פענסטער אָװנט־צײַט,
צו דילה־רינהן געװענדט,
אױף אים פאַרטרױענדיק.
נאָר טרױעריק
קערט דילה־רינה דעם קאָפּ אַװעק.

די הױכע ניין,
די הױכע װאַרטער ניין,
שרײַען אױס : „נישטאָ משיח !"

דעם טלית לאָזט
דילה־רינה פאַלן,
און צו די הימלען רעט ער
בײז און שװער,
װאַרפט װערטער

ווי אַ בוים די לעצטע בלעטער
איטלעך וואָרט — אַ טרער׳

„כ׳קען נישט הייליק מאַכן שלאַנגען!
ניין!
איך קען שטייגן אָדער פאַלן!
לאָזט מיך שטייגן!
לאָזט!”

פון טיפסטן שווייגן,
פון אייזערנע הויכקייטן, קאַלט ווי פראָסט—
אַ קול:
„אויב אַזוי —
פאַל!”

10

דאָס פאַלן

רייסט דילה-רינה דעם טלית אויף זיך,
רייסט דילה-רינה די האָר אויפן קאָפּ,
רייסט דילה-רינה זיין לייוונטן בגד.

ציט דער עיגול צונויף
זיינע קיילעכדיקע פאַלעס,
הייבט זיך אויף און גייט אַוועק.

די תלמידים וואַרטן שוין אויף גאָרנישט.
ריידן גאָרנישט.
זאָל עס
זיין פון שרעק?

קומט אָן צושווימען אין דער לופט די שיף
פון אָנהייב נאַכט.
דילה־רינה לאַכט.
ער טוט-זיך נאַקעט אויס,
וואַרפט זיך דער לילית אַנטקעגן:
„איצט קום!
נעם אַרום,
בייס —
לאָמיר זיך בייסן!
ערוה! עבירה! ערוה!
פאַלן! רייסן!
בין איך געפאַלן —
וויל איך פאַלן טיפער נאָך,
אפשר איז דאָס פאַלן גוט!
זאָל קיינער מיין קבר נישט געפינען —
כ׳וויל ווערן באַגראָבן אין דיין בלוט!
אַרונטער —
איצט וויל איך אונטנסטע אונטנקייט.
עס בילן מיינע האָר צו דיר,
איך שטיי צום זיווג גרייט.
וואָס ווייַנסטו? האָסט דאָך דאָס געוואָלט;
איצטער לאָמיך זיין דיין מאַן!
לילית מיך אַדורך! כ׳בין גאָרנישט
תפלות האָבן נישט געהאָלפן,
סיגופים, וואַרטונגען — אומזיסט!
מיסט!
ערוה! עבירה! ערוה!

„מיט דיין פעטער זויף
קוש מיין טייטלען-באָרד,
און מיט חתן-חלף-אויגן
חעל איך דיך באַגאַפן,

גרויס, הייס שפּילצייג!
אויף די הוילע קוילן פון דיינע קני!
זעץ מיך אַרויף —
און ברי!
מיט האָר פאַרדעק,
און שטאַרב איך אַוועק —
נישט וועק!״

דאָס הערנדיק
שעלטן די ניין דילה־רינהן:
„זאָל זיין אונזער וואָרט ווי די שופרות פון חרם
אונזער פלוך — אַזוי גוט ווי פאַרשטיינען!
אויסגעמעקט ווער פון גאָטס בוך!
שטאַרב, כופר, און זאָל דער גערוך
פון דיין גוף
זיין ווי גערוך פון אַ פּגר פון אַ נבלה!
מיר גייען אַוועק פון דיר, כלי, פאַראומרייניקטע כלי,
מיר גייען אַוועק מיט אַ פלוך!״

זיי גייען אַוועק —
די ריזן.
די שאָטנס פון זייערע לאַנגע טליתים
ציטערן איבערן וועג ווי די שפּיזן.
לאַכט דילה־רינה זיי נאָך:
„איר האָט מיך פאַרשטיינט?
ס׳בלייבט לילית מיר נאָך״ —
אָבער לילית וויינט.

דילה רינה ליגט דערוואָרגן

„לילית, וואָס וויינסטו?
וואָס שטייסטו אַליין אויף דיין באַרג
וואָס קומסטו נישט צו,
וואָס וואַלקענען זיך דיינע בריסט,
וואָס ברעכטו די הענט?״

אַזוי פרעגט דילה־רינה —
און זי ענטפערט: „אומזיסט
פאַרביטן אויף דיר מיין פאַרנאַרישטן שד!
מיט וויפיל לייבער האָט לילית געזינדיקט?
וואָס גיסטו מיר? חטא?
משיחן וועלן מיר נישט געבוירן!
אונזער קינד וואָלט זיין אַ שרעטל,
וואָלט זיין אַ טכוירל!

„נישט בעטל!
מיין אָפּגרונד וועסטו נישט פאַרשיטן,
מיין וווּנד — נישט היילן.
אויפהייבן קענסטו מיך נישט —
דו ברענסט אַליין!
איך האָב געהאַט אַזאַ מין האָפענונג
און האָב זי אָנגעווירן —
משיחן וועל׳מיר נישט געבוירן!

„זאָל איך ווייטער גיין
צו אשמדאי, צו שדים און צו בעלי־קרי
צו אַלדי שוואַרצע אומעטיקע יאָר?
דו, משיח־ברענגער,

װאָס נעמסטו זיך די אויגן נישט אַרויס?
איך האָב דיך פיינט,
דו האָסט גענאַרט!
פאַר מיין חרפה נאַ דיר טויט —
שטאַרב!"

זי ווערגט אים וויינענדיק,
ווערגט מיט האָר, מיט הענט, מיט פיס און טרויער.
ער גאָפּלט אַריין די ציין פאַר ווייטאָג
אין אירע ברוסט —
זי ווערגט אים שטאַרקער.
פון אירע בריסט לויפט
איר אָרט נישט —
זיין האַלז איז בלוי —
ער ליגט דערוואָרגן

דילה־רינה ליגט דערוואָרגן.

12

לילית די אַלמנה.

נישט אויסגעהאַלטן
האָט ס׳הארץ פון אשמדאי דעם אַלטן!
אַ הארץ האָט אַ גומען —
שלעכט, ווען ס׳טריקנט אַ הארץ!
איז ער געקומען!

עובר־בטלדיק זיך געשטעלט
קעגנאיבער די בערג עק וועלט,
דערזען דעם דערוואָרגענעם דילה־רינה
די וויינענדיסט לילית די שיינע,

און, אָן שטעקן געלענט,
פאַרוואונדערט און שוואַך,
אַ פרעג געטון שטיל מיט אַ בלעכערנעם קול,
מיט פאַרציטערטע הענט:
„לילית, וואָס וויינסטו?"

שטייט זי צו אים מיטן רוקן.
גלאַנצט דער רוקן ווי רויבערשע מעסערס.
זי וויל נישט קוקן.

„האָסט בעסערס? -
קום צוריק! כ׳בין דיר מוחל דיין גרייזן!
װער איבעראַנייס
מיין ווייב!"

אַ דריי אויס צו אים דעם קאָפּ,
און מיט שווערער פאַראַכטונג,
מיט הארבן טראָפּ:
כ׳בלייב!"

אויף זיין ערדענעם פנים — גסיסה!

אין שטאָלערנעם אַרבל פון אַ וואָלקן
שטעקט אַריין אַ האַנט די מטרוניתא.

פון וואָלקענעם אַרבל
פלאַטערט איר פערל־האַנט
ציטערט אַרונטער
נידעריק, נידעריק,
רירט זי ביים נאַקן אָן,
גלעט.

— דער אויסלייזער דאַרף זיין אַן איבערמענטש

— [illegible] הייליק [illegible], מיר זיין [illegible]

זיין די נשמה אויף דער ערד

— דער [illegible] פֿון די [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] אין [illegible] [illegible]

— משיח קומט דורך בלוט

— אָבער כדי אַליין די אומקומען, מוז מען באַהערשן אין

זיך אַלע תאוות.

— מיר גלייבן אָבער פֿאַלן. מיר גלייבן דורך פֿאַלן?

צו וועמען פֿילט מען דאָ די סימפּאַטיע?

צו לילית!

אהרן צייטלין

„טאָכטער, איך ווייס,
אַז דיין פיין בילט ווילד,
איך קען
דעם שווידער פון דיינע היפטן.
אַ דילה־רינה אַן אַנדערער,
אַ דילה־רינה פון שטרייטן,
פון הייליקע לעצטע געפעכטן,
ווער נאָך קומען אַ מאָל, האַרט ביים אויסלאָז פון צייטן,
אַהער עק וועלט!
און כאָטש ער וועט זוימען — דו וואַרט אויף אים צייטן,
וואַרט לאַנגע געשלעכטן:
ער קומט!"

„גייסט?" —
פרוווט ראַטעווען זיין פרייד
אשמדאי צום לעצטן מאָל.

לילית זעצט זיך אין אַלמנהשאַפט אָן טרייסט.
זי ענטפערט נישט רייד,
זי ענטפערט שטאָל:

אויפן מאַן דעם רעכטן,
וואָס קען מיך פאַרקנעכטן,
וואָס וועט שעכטן
מיין תאווה מיט חלף אַלמעכטיק־גערעכטן,
דעם שטאַרקסטן פון אדמס געשלעכטן,
דעם האַר —
אויף אים —
זיץ איך און האַר!"

———